Horníci pod Prahou

Železniční tunely, silniční tunely, tunely metra, stanice metra se všemi přístupovými chodbami zařazujeme mezi důlní díla. Jsou to podzemní inženýrské stavby a jejich zhotovitele nazýváme spíše tuneláři. I horníci však v Praze zanechali nezanedbatelné stopy.

Rudolfova štola

V roce 1581 se rozhodl císař Rudolf II. vybudovat v Královské oboře, dnešní Stromovce, rybník a napájet jej vltavskou vodou přiváděnou k tomu vybudovanou štolou. Štola spojuje levé nábřeží Vltavy naproti Anežskému klášteru s rybníky ve Stromovce. Tím, jak Vltava tvoří holešovický oblouk, mohla se touto spojkou (štolou) přivádět voda samospádem, s výškovým rozdílem asi 2 m, bez pracného čerpání z Vltavy.

Horníci z Kutné Hory ji začali razit roku 1582. K urychlení ražby vyhloubili čtyři šachtičky, takže při dvou ústích štoly mohli pracovat na deseti čelbách (protičelbách). Šachtičky dodnes existují a jsou hluboké od 22 do 45 m. Stavbu řídil slavný vrchní hofmistr a pražský mincmistr Lazar Ercker, pravděpodobně i měřicky. Rudolfova štola byla pravděpodobně vedena magnetickým měřením, které bylo v té době známo. Popsal jej Georgius Agricola ve své knize DE RE METALICA LIBRI XII. z roku 1556. Kniha byla mnohem později přeložena do češtiny pod názvem Dvanáct knih o hornictví a hutnictví.

Celková délka štoly se udává na 1 102 m a rozdíl hladin ve štole je pouhých 1, 12 m, což odpovídá spádu pouze jedné promile. Podle některých profilů můžeme usuzovat, že výškové vedení bylo trochu problematické a spodek chodby bylo nutno dodatečně upravovat. Průměrná šířka je jenom 0, 7 – 1, 2 m. Ražba byla velice pomalá a nákladná a skončila v roce 1593 a to poslední prorážkou 17. 7. 1593. Toto dílo svou technickou a časovou náročností vrhá skeptický pohled na různé rádoby spojovací chodby církevních a šlechtických sídel, v délkách kilometrů i desítek kilometrů, které jsou předmětem novodobých záhadologů. Rudolfova štola je nejdůležitější historické dílo Prahy a je to jedinečná památka na rudolfínskou dobu.

Pražská kanalizace

W. H. Lindley projektant pražské kanalizace, repro z knihy Podzemní Praha

Velkolepý a velkorysý projekt na její realizaci vypracoval pro Prahu Angličan sir William Heerlein Lindley (1854 – 1917), který zde v Praze pracoval v letech 1893 – 1909. Projekt předpokládal, že Praha může mít v budoucnu až půl milionu obyvatel, on vytvořil kanalizační systém rovnou pro milion lidí.

Samozřejmým, ale geniálním principem kanalizace je, že proudí samospádem. Lindley také navrhl tunel pod Letnou (Průkop letenský). Tím bylo možno odkanalizovat i nízkoležící čtvrtě a odvodnit pražská sklepení. Výhody projektu byly zjevné, městská rada ho v roce 1894 schválila. Celkové schéma pražské kanalizace je poměrně jednoduché. Kanalizační síť v Praze tvoří sedm páteřních kanalizačních stok pojmenovaných písmeny A, B, C, D, E, F a K, do kterých se napojují podružné sběrače. Do nejstarší kanalizační stoky „A“ se sbíhají pod Staroměstskou radnicí tři dílčí sběrače z centra města.

Stoky mají tvar vejce stojícího na špičce, což se ukázalo jako nejlepší proti odolání tlaku zeminy a nadložních hornin. Kanalizační stoky byly vyzdívány vysoce kvalitními ostře pálenými cihlami a jejich stav je po více jak sto letech obdivuhodný. Splašky putují samospádem pod vltavským dnem (zde je uloženo litinové potrubí o průměru 1000 mm) do letenského tunelu (průkopu) a dále pod Stromovkou do čistírny v Bubenči. Letenský tunel je důstojným pokračovatel Rudolfovy štoly. Také se razil z několika šachtiček. Koncem srpna 1901 již proudily vody z centra Prahy do Bubenče. Kanalizace se však dokončovala až do začátku první světové války.

Původní kanalizační čistírna v Bubenči s kapacitou pro zhruba 400 000 obyvatel byla spuštěna v červnu 1906. Dnes je to kulturní památka. V roce 1933 byla do provozu uvedena nová čistička na Císařském ostrově. Funguje dodnes, ale Praha by potřebovala novou s větší kapacitou. Pražská kanalizace je dvouúrovňová. Spodní systém odvádí normální odkanalizování do čistírny na Císařském ostrově, vrchní pak slouží při přívalových deštích a zátopách a odvádí splaškové vody přímo do Vltavy, kde se při tak velkém množství vody dostatečně naředí.

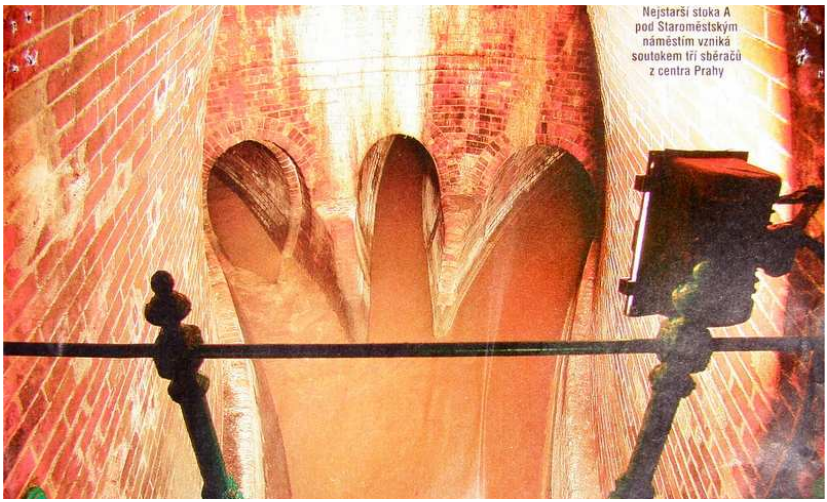

Nejstarší stoka A pod Staroměstským náměstím vzniká soutokem tří sběračů z centra Prahy, repro z knihy Podzemní Praha

Kolektory

Na rozhraní mezi důlními díly a inženýrskými podzemními stavbami jsou kolektory. Kolektory jsou průchodné podzemní kanály, umožňující soustředění vodovodního a plynového potrubí, různých kabelů, horkovodů aj. v jednom kanálu, aby při každé výměně a případných poruchách nebylo nutné rozkopávat ulice. Kolektory pod středem Prahy byly budovány od roku 1985 a budují se stále rychlostí asi 1 bm denně. Kolektory se budovaly hlavně pod Václavským náměstím a okolí. Např. kolektor, který se jmenuje Centrum I., vede z jednoho konce Senovážného náměstí na druhý, kde se rozdvojuje. Jedna větev pokračuje na Václavské náměstí a dále na náměstí I. P. Pavlova a druhá větev vede pod Staroměstským náměstím až na náměstí Anenské. Jedná se o kolektor tranzitní hloubkový asi 30 m pod povrchem. Je zde malé důlní nádraží s různými druhy vozíků. Ty slouží k zatahování a montáži nových sítí, k údržbě a opravám. Jsou zde typické důlní lokomotivy s akumulátorovým pohonem o rozchodu 600 mm. Jsou zde také důlní vozíky na přepravu osob. V poslední době je pro veřejnost v některých dnech přístupných asi čtyři a půl kilometru těchto kolektorů k prohlídkám a projížďkám v důlním vláčku. Přístup je ze Senovážného náměstí.

V minulosti byl i v okolí Prahy čilý hornický ruch. Vyhledávalo se i uhlí, celkem neúspěšně, protože se jednalo jen o slabé křídové slojky. Stejně tak tomu bylo s hledáním železné rudy, neboť sem zabíhá slabé ordovické zrudnění Barrandienu. V oblasti Proseka a Hloubětína se podzemně těžily možná i písky.

Karel Melichar

Literatura: Václav Cílek a kol.: Podzemní Praha - Emident 2008

O hornickém městu Rakovníku

Tak teď si klepete prstem na čelo, čím nás ten Kestner zase krmí. Než mi ale zatratíte úplně, dočtěte prosím tento článek až do konce. Možná, že přeci jenom změníte názor na exkluzivitu města Kladna ve zdejší kamenouhelné pánvi, která se mimochodem zove správně Kladensko-Slánsko-Rakovnická, nikoli jen Kladenská. Z tohoto zúžení pak pramení názvy knih (Dobývání uhlí na Kladensku), spolků (SPHT Kladno) a kdysi i firem (KD k.p. Kladno). Proč to, ale? Pod Rakovníkem se přece rozprostírají produktivní karbonské vrstvy nejen s uhelným, ale i s jílovcovým (místně zvaným „lupkovým“) vývojem. Jsou zde zastoupeny nejen „domácí“ flece lubenské, ale v některých lokalitách i vrstvy kladenské. A jsou zde zatraceně mělko pod povrchem!

Historicky doloženou těžbu na katastru města máme sice až ze **20. let 19. století**, ale ta se váže na poznámku o znovuotevření starého důlního díla. A to sice mělkého, ale důlního, takže se dá předpokládat tradice povrchového dobývání na výchozech. Rozvinutá hlubinná těžba už probíhala hned na několika odlišných lokalitách a jak si ukážeme o něco níže – byla ukončena až v 50.letech století dvacátého. Teda, pokud se bavíme o čistokrevné těžbě uhlí, protože lupek se zde těží doposud. V podzemí sice „půl a drobet“, jak říkával Karel Bůžek, ale lomově pořád ještě „množství větší než malé“, jak přesně rozlišují kriminalisté.

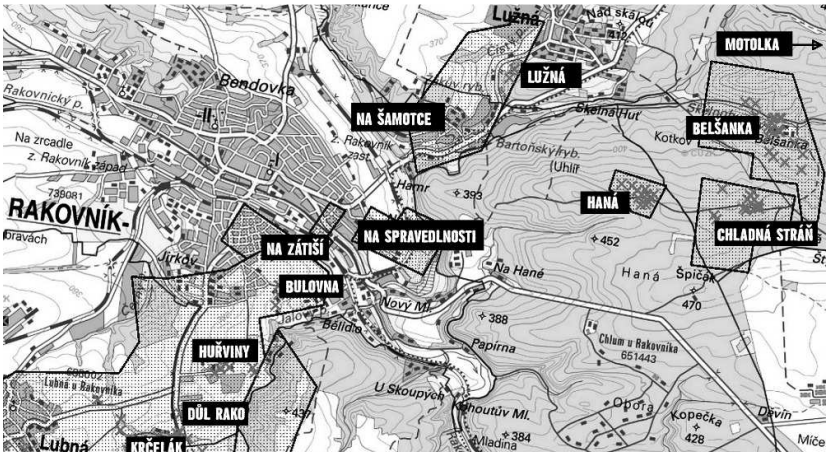

S využitím mapových podkladů ČGS – lokace dobývání v Rakovníku a okolí

První z lokalit – **Zátiší** – kdysi prostor jižně od města, nyní poklidná čtvrť rodinných domků, si obkolíkoval v roce 1836 Matěj Kubík z Podmokel. O pár let později již sousedil s dalšími těžaři – Mouchou, Durasem, Suchým a rakovnickým mlynářem Ignácem Žákem. Jejich doly se jmenovaly Magdaléna, Jan a Ignác. O něco východněji – **pod Bulovnou u trati** – byly další z Žákových dolů (Marie Pomocná a Terezie). V původní společnosti těžařů totiž Žákův vliv zcela převážil. Přes dalšího těžaře Müllera se pak doly dostaly do vlastnictví šlechtice z Puthonu (**1864 „Rakovnická horní společnost"**). No a úplně na vrcholku kopce těžil ještě Mašek na dolech Antonín Paduánský, Josef a Nový důl a to až do té doby, než vše převzalo výše zmíněné Puthonyho těžařstvo.

Baron Puthony se angažoval ještě v sousedním Krčelu, kde provozoval společnost „**Uhelné doly v Krčeláku**" (Krčel byl vypuštěný rybník), ale jen krátce, protože v roce 1872 musel vyhlásit bankrot. Vše skoupila společnost Herwig-Woller a od roku 1883 Bruno Woller ze Stollbergu. Ta provozovala ještě blízké doly Prokopi.

Ještě o něco jižněji než je Bulovna – **Na Huřvinách** – na dolech Anna a Marie těží ve 40.letech 19.století společníci Engelthaler, Šolar, Hašek, Moucha a Kovanda. Předběhl je jen fürstenberský horní rada Mayer, když v roce 1821 znovurozbíhá opuštěný důl Rochus. Annu a Marii koupil provozovatel sklárny u Lužné podnikatel Keil (ano, v roce 1857 tavil již sklo kamenným, nikoli dřevěným, uhlím!) a přes Wurmbranda to vše zase přešlo na „**Rakovnickou horní společnost"**.

Východně od města na kopečku, kde kdysi stávala šibenice – tedy **Na Spravedlnosti** – těžil také nejprve knížecí horní rada Mayer a to na šachtičce Lorenz. K němu se přidal společník Kuniger a zplodili další doly: Josef a Filip. Posléze přibyly další – František, Vavřinec a Anna. Doly na této lokalitě se kapitálově přelévaly odlišně než lokality na jihu města, které souvisely s „Lubensko-Krčelskou bonanzou". Přes Toužimského a Jansu totiž připadly společnosti **Moravie**. Ještě o ní uslyšíme.

Ty nejdůležitější ze všech rakovnických dolů však stávaly ještě o něco východněji – na dnešní **„Šamotce"**. Dříve se tam ale říkalo Na Rasovně a Na Křivém Poli a zde na konci 40.let 19.století těžili pánové Řídký, Ejpert a Herold. Poslední jmenovaný a budoucí rakovnický purkmistr

se zde etabluje natolik, že v roce **1854** zakládá „**Horní společnost svatého Vojtěcha**“ a bezkonkurenčně buduje síť navzájem propojených dolů známých jako Vojtěšské. Část mocného ložiska je otevřena dokonce povrchovým způsobem a nynějšímu rybníčku se doposud říká po hornicku Oprám.

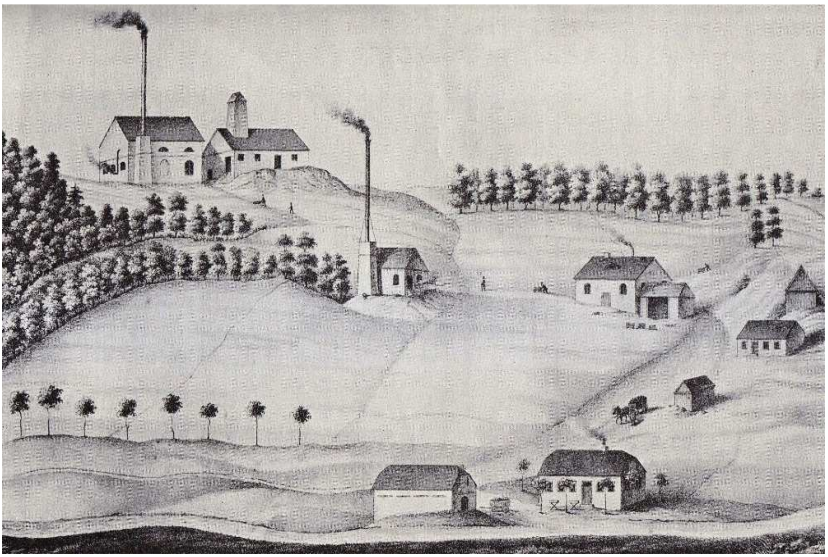

Původní vyobrazení Heroldových „Vojtěšských“ dolů v dnešní lokalitě „Šamotka“

S rybníčky měl **Jan Herold** vůbec problémy. Průsak ze sousedních dvou – Kavanu a Velikého – se marně snažil strhnout za pomoci parních čerpadel a zadlužil se tak, že pohledávky věřitelů musel kapitalizovat za pomoci nového společníka – rodiny Županských z Čáslavi. Tím se Vojtěšské doly překlopily na společnost „**Rakovnického kamenouhelného nákladnictva**“ a to se stalo roku **1857**. O dva roky z firmy odchází úplně a doly vede **Gustav Županský**.
Doly se však i nadále potácely na hraně rentability, a tak i Županský volí cestu posíleného kapitálu a fúzuje se společností brněnských obchodníků

Moravia. A nový vlastník problémy řeší energicky: nechává vypustit oba rybníky (aby si v budoucnosti zadělal na problém), staví vlastní železniční vlečku a zakládá další strojně vybavené jámy v bohatém ložisku. S jídlem roste chuť a skupuje již popsané doly na Spravedlnosti a i ty zmnožuje a modernizuje.

Nastává zlatá éra rakovnického hornictví a je svázána s rozvojem průmyslu století páry. Dominantní společnost Moravia tou dobou zaměstnává okolo osmi set pracovníků(!), nedaleká Lubná a Krčel se taktéž hemží těžaři, jediný český uhlobaron na Ostravsku **Hynek Vondráček** (budoucí následník Moravie 1879) provozuje údajně nejmodernější šachtu RU v Čechách v Brantu u Příčiny. Právě k ní a do Krčelu vedou další speciální železniční vlečky. Každou neděli na rakovnickém náměstí v zahradě hostince U Zlaté Koruny vyhrává hornická krojovaná kapela. Všeho však do času.

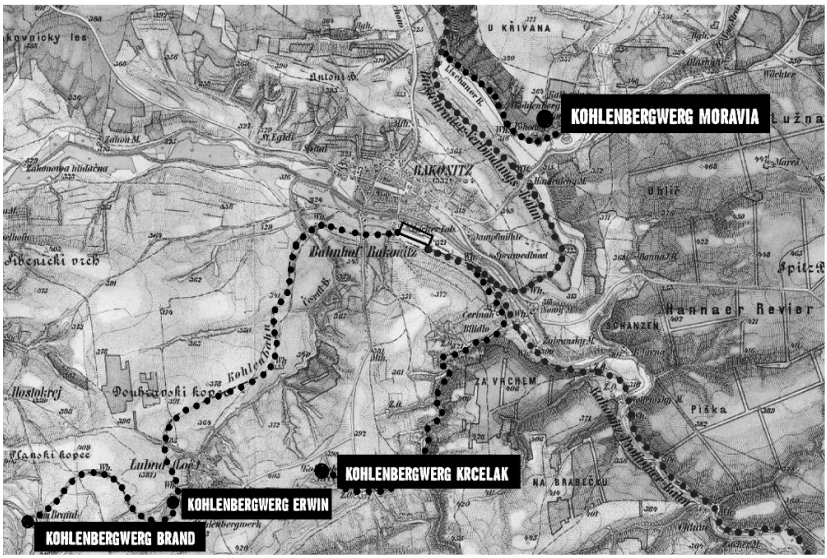

S využitím mapových podkladů II. Vojenského mapování - doly a vlečky kol. r. 1880

Osud – tak jako jinde a jindy v havířině – se jmenoval voda a vzal na sebe podobu prudké bouře. Katastrofická průtrž mračen ukončila zdejší uhelnou zlatou éru – 22. května 1882 povodňová vlna zaplnila prostor vypuštěných rybníků, pod kterými se těžilo, masy vod prolomily nadloží a rozsáhlé doly byly zatopeny. Potopa přišla tak rychle a nečekaně, že v podzemí našli smrt nejstrašnější tři místní havíři. Připomeňme si jejich jména: Antonín Koutecký, Jan Kynkal a Václav Hamouz.

Opakovaná povodeň z roku 1888 zadupala do země náročně obnovovaný provoz, velkotěžař Vondráček, následný vlastník po Moravii, ztrácí o Rakovník zájem a doly (rakovnické, brantovské i lubenské) prodává společnosti **Rosenbaum &Weigner**. Všechno zlé je k něčemu dobré, a tak znemožněná těžba uhlí obrací zájem místních horních podnikatelů k dosud opovrhované hlušině. Na samovznícených odvalech se totiž přirozeně vypálily doprovodné jílovce a v keramickém a sklářském průmyslu je o ně zájem. A to takový, že se vyplácí je samostatně těžit a řízeně vypalovat v milířových a posléze v komorových pecích!

Rakovnické těžařské raketě se zapaluje druhý „lupkový“ stupeň. V této činnosti vyniká společnost zmíněného místního těžaře, jehož opuštěný pomníček doposud na rakovnickém hřbitově stojí, a ta pálí lupky jak v Brantě, tak na původním nosticově dolu Ervín v Lubné a konečně na budoucí Šamotce. Nevěřte však legendám o objevu páleného lupku lučebníkem Stráneckým nebo Dr. Bischofem. Lupek už pálil Vondráček na Ignáci v Brantu a lubenském Ervínovi. Krčelské doly „**Lubensko-rakovnického kamenouhelného těžařstva**“ jej těžily už od roku 1882 a na Martě I byl proveden pokusný výpal v cihlářské peci o tři roky později. Sláva však připadla společnosti **Kasalický&Sommerschuh**, která na území bývalých Vojtěšských uhelných dolů vystavěla továrnu na šamotové zboží, pozdější Rakovnické keramické závody.

Krátká „stříbrná“ doba uhelné těžby v Rakovníku byla vyvolána válkou. V době ekonomicky zdecimované společnosti byl opravdu velký hlad po energetických surovinách. To už se ale netěžilo přímo ve městě, ale v jeho okolí. Jednalo se především o lesní lokality **Belšanka**, **Motolka**, **Kozlovna** a **Chladná Stráň** východně od Rakovníka. Zde těžil jednak samotný Fürstenberk, ale také pánové Mařinec, Herold, Čebiš, Dux a jiní, kteří zde působili v nájmu na základě vnucené správy šlechticova majetku

po vzniku ČSR. Nejblíže Rakovníka však ležely znovuotevřené doly Na Spravedlnosti. Slavnou Filipku zde stále ještě provozovala společnost Rosenbaum&Weigner. No a nesmím zapomenout na Důl Rako, který sice provozovaly **Rakovnické a Poštorecké keramické závody**, ale který v té době produkoval cca 40 tun uhlí denně.

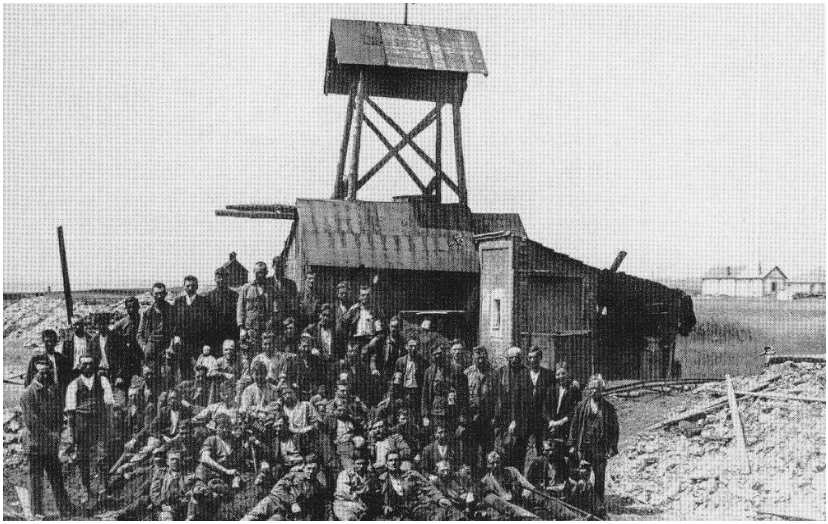

Důl Filip na spravedlnosti a jeho osazenstvo ve 20. letech 20. století

Meziválečné období krásně vyplnil svou aktivitou **František Šmíd**, po kterém na rakovnickém hřbitově taktéž zůstal pomníček, a který založil a provozoval doly Jiří (s různými indexy) a Vlasta v Huřvinách v prostoru jím provozované cihelny. Na uhlí přišel při prohlubování studny a protože se mu uhlí při energeticky náročné výrobě hodilo, přebudoval studnu na jámu. Další jámy a štoly již budoval účelově a pojmenovával je po členech své rodiny. V tom pokračovali i jeho rodinní následníci s dolem Čeněk. Ke konci mírového období ještě východně od Rakovníka v lesích povstaly dva doly, které v těsném sousedství těžily prakticky jen po dobu následujícího válečného běsnění. Byl to důl Dominik, později přejmenovaný na Belšanku (což vneslo zmatek do řad historiků) a filiálka Rynholecké Anny – důl Lužná.

Doba „bronzová“ se váže k 2.světové válce a končí až v socialistické éře. Do té jako činné vstoupily Šmídovy doly Jiří a Vaněčkův (jeho zeť) důl Čeněk, aby se dožily poloviny 20.století. To znamená, že původní ryze kapitalistické vlastnictví skončilo pod hlavičkou národního podniku. Stejně tak Důl Rako přežil pod hlavičkou ČLUZ (České lupkové a uhelné závody) éru zavírání uhelných malodolů v šedesátých letech, aby byl na začátku let devadesátých opětovně zkapitalizován.

Je to neuvěřitelné, ale tento důl stále žije. Po spojení s dalším dolem 1. Máj v Lubné bylo znovuotevřeno původní dolové pole Marta, ve kterém se lupek těží doposud. To znamená, že lanovnice se stále ještě otáčejí. Sice „obštách“, ale na Kladensku tohle divadlo už neuvidíte. Chtělo by se skončit obligátním pohádkovým „a jestli neumřeli, těží tam na Rakovnicku dosud“, ale ještě tu mám shrnutí na závěr.

Jediný přeživší – Důl Rako na fotografii z období socialismu

Oficiální statut horního města, přes to přese všechno, bohužel Rakovník nikdy nedosáhl. A to navzdory tomu, že prvopočátky těžby uhlí v okolí (1760 – 70) má srovnatelné s Vrapicemi (1760 – 70) a v samotné těžbě na vlastním katastru Kladno dokonce předbíhá. Sice před rakovnickým gymnáziem jsou také jakési balvany jako před kladenským, ale ty tam nechal přivalit místní pomatenec Rejsek a ty s hornictvím nesouvisí. Takže se ani nedá divit, že obecné povědomí o hornické slávě města se dokonale vytratilo.

Na kritiku i podněty se těší
Ing. Karel Kestner
http://malodoly.netstranky.cz/

Kolébka kladenského dolování

Počátky kladenského dolování sahají do poslední čtvrtiny 18. století. Tehdy za vlády císařovny Marie Terezie a Josefa II., kdy se rychle zvyšovala spotřeba dřeva a vytvářel se názor na ochranu lesů. Od té doby se traduje názor, že vzrůst lesa trvá asi 80 let a mělo by se tedy těžit jen asi 1% dřevní hmoty, aby toto bylo nahrazeno. Vedlo to tedy ke snaze vyhledávat nějakou náhradu za palivové dřevo a tou zcela jistě jakékoliv uhlí včetně rašeliny je.

Středověké dolování Kladensko minulo, nemá bohužel ani zlatonosné řeky, ani krystalinikum s žílami zlatých nebo stříbrných či jiných rud. Chybí mu i významná sedimentární ložiska železných rud sousedního Barrandienu.

Ti, co objevili uhlí v našem regionu v dávné minulosti, byli patrně Keltové, kteří v posledních staletích před naším letopočtem žili na našem území. Svědčí o tom archeologické nálezy „černých náramků a jiné černé bižuterie“ objevené v Mšeckých Žehrovicích. Vyráběli je a vyřezávali z uhelné vrstvičky „švartny“ (bituminosní uhlí), které je součástí tzv. „Kounovské sloje“. Chybějí však důkazy, že by se uhlí používalo k topení.

V počátečním období vyhledávání uhlí na Kladensku bylo jedinou nadějnou oblastí Vrapicko, to se ovšem nevědělo. Byly tu však vzory z oblasti Mikovic a Otvovic na Kralupsku, tak se štolové vyhledávání objevuje ve všech údolích – Cvrčovickém, Hnidouském, Motyčínském, Tuháňském a jinde. Ve většině těchto případů bylo mnoho „marných“ pokusů, někdy možná se zastižením asi 30 cm (1 stopa) mocné slojky „křídového“ uhlí, která však nepřinesla žádoucí očekávání. I když později někde v hloubkách 300 a více metrů pod ní byly odkryty mohutné uhelné sloje. Naprostá většina soukromých kutéřů byla neúspěšná.

Někdy se uvádí rozsáhlé „selské dobývání“ na Vrapicku. Domnívám se, že to nebylo možné pro výsadní postavení pozemkového vlastníka, buštěhradské vrchnosti. Tato záhy využila svého privilegia a zřídila „Hornické hospodářství buštěhradského velkostatku“. Také

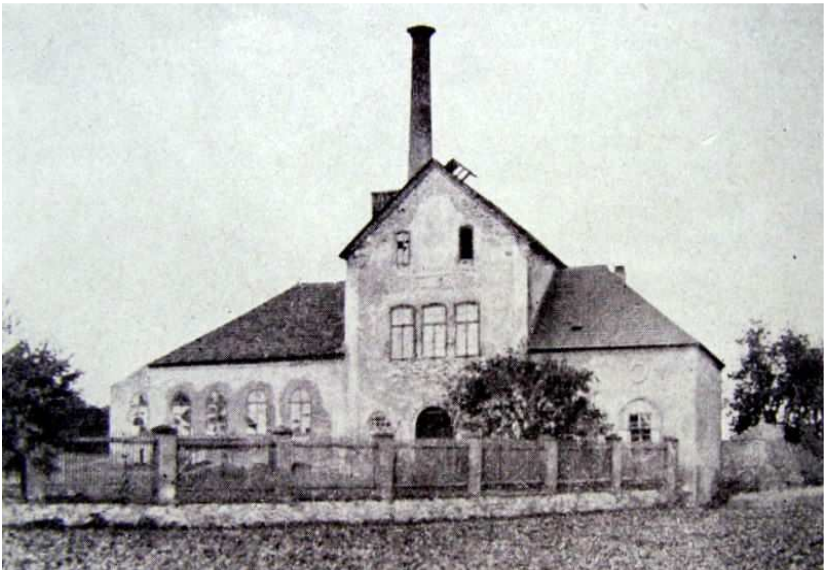

Jáma Svatá Ludmila mezi Cvrčovicemi a Vrapicemi, archiv autora

kladenská benediktinská vrchnost ne svých pozemcích ve Cvrčovicích a jinde mnoho úspěchů nezaznamenala.

O selském dolování a jiných malodolech můžeme mluvit spíše na Otvovicku, na Hlavní kladenské sloji a na Základní kladenské sloji a na Kounovské sloji v celé její výchozové oblasti od Kralup přes Podlešín, Slaný, Jedomělice, Kroučovou a Kounov až k Přílepům. Známá je Přílepská skála, kde se vydatně těžilo již koncem 18. století.

Počáteční dolování na Stehelčevsku (obec Vrapice ještě neexistovala, jenom malá osada) je zastřeno jistým tajemstvím. Bylo to období, kdy se ještě nedělal velký rozdíl mezi pískovnou, opukovým lomem, cihlářskou hlínou a uhlím, a tak se problematice uhlí nevěnovala taková pozornost, jakou bychom si představovali. Chybí proto k většině štol a šachtiček z tohoto období dostatek potřebných údajů.

Bývalý důl Nový Jan (1824 – 1884), archiv autora

Nejstarší období spadá do 70. let 18. století. Řada autorů se snažila určit místo a čas prvního nálezu, ale nedosáhla potřebné věrohodnosti. Zůstala nám hezká legenda o dřevorubcích Burgrovi a Opltovi a malém zvířátku krtkovi – tento by mohl být logem kladenského dolování. S velkou pravděpodobností tito nebyli první – jejich nález byl v roce 1875, jednalo se spíše o nález mohutnější sloje, která umožnila výrazné zvýšení těžby již v následujícím roce.

Za místo prvního nálezu můžeme považovat širší oblast, pro kterou se ujal místní název „Na stařinách“ na Vrapicku. V první písemné zprávě od jílovského hormistra Johanna Cristiana Fischera z roku 1784 se dovídáme o jamách Václav, Barbora a Henerici (Jindřich) a štole Barboře. Zde byl rozsáhlý dlouhodobý požár, který měl za následek opuštění této

oblasti buštěhradskou vrchností a přesun k východu. Tuto oblast bychom mohli nazývat ***barborskou***. Později zde získal dolové míry těžař Václav Černý z Buckova (pozdější Buštěhrad), nejúspěšnější soukromý těžař vůbec. Jeho dolové míry tvořily enklávu zcela obklopenou dolovými mírami pozemkového vlastníka – buštěhradskou vrchností.

Z dnešního pohledu víme, že úspěšní mohli být pouze kutéři na severním svahu vrapického údolí. Většinu důlních prací zde provádělo hornické hospodářství buštěhradského velkostatku, majetek bavorské, později toskánské větve Habsburků. Po opuštění oblasti barborských štol a jam byly zaraženy štoly Josef a Bohumír. Nebylo to však jak se někdy píše v místě některého nálezu uhlí, ale v nejhlubším místě vrapického údolí s cílem dostihnout upadající sloj. Tuto novější širokou oblast můžeme nazvat ***josefskou***. Další ještě východnější oblastí byla oblast štol a jam ***václavských***. Poslední oblast byla v jihozápadní části na hranici Vrapice – Dubí a můžeme ji nazvat ***janovskou***. Byla zde mimo jiné jáma Starý Jan, štola Jiří a jáma Nový Jan, vyhloubená do hloubky 43 m v roce 1824.

Tzv. převládající štolové dobývání trvalo na Vrapicku padesát let. V oblasti je pro poslední čtvrtinu 18. století a první čtvrtinu 19. století zmiňována dlouhá řada štol a „jam“, tyto byly pravděpodobně pouze větrací komíny, bohužel podle jména, bez udání technických údajů věrohodného vročení.

Určitým přelomem v přechodu od štolového dobývání k dobývání ve větších hloubkách pomocí důlních jam byla Sv. Ludmila na hranici Vrapic a Cvrčovic. Jáma byla zaražena již v roce 1822, ale potýkala se se značnými potížemi s vodou při hloubení. Teprve v roce 1836, kdy pro těžbu a odvodňování byl nasazen parní stroj, poprvé na Kladensku, byla v roce 1838 dohloubena do sloje v hloubce 111,5 m. Poprvé byla na Kladensku překročena hloubka 100 m.

Kolébka hornictví na Kladensku byla jednoznačně ve vrapickém údolí. Jenom tam byly výchozy uhelných slojí poměrně snadno dosažitelné. Při dnešním rozsahu „Velkého Kladna“ není jistě správné setrvávat u prvního nálezu uhelné sloje Janem Váňou na kladenské půdě v r. 1846. V oblasti Vrapic, které jsou součástí Kladna, se těžilo uhlí již nejméně o dvě generace dříve.

Málokdy se zdůrazňuje nejstarší, nejrozsáhlejší a největší činnost Buštěhradského velkostatku na Vrapicku. Velkostatek patřil pobočné habsburské větvi toskánské, před tím bavorské. Teprve v roce 1848 přešel do vlastnictví excísaře Ferdinanda I. (jinak posledního korunovaného českého krále Ferdinanda V.). Trochu z obrozeneckých a národoveckých důvodů bylo toto některými autory zamlčováno a upřednostňován Jan Váňa a někdy Václav Černý.

Kladno sice nemá prastarou hornickou tradici, ale přesah ze století XVIII. do XXI. století je dostatečně dlouhá doba pro historii uhelného hornictví. Nemělo by se na tuto dobu hledět jenom přes prizma radikálního dělnického hnutí konce XIX. století a první třetiny XX. století. Kladenské hornictví splnilo svou historickou úlohu v období průmyslové revoluce mírou vrchovatou.

Karel Melichar

Kladenská radnice

Současná budova kladenské radnice je již třetí objekt, ve kterém v historii města zasedalo její vedení. Prvním objektem, kde byly městské úřadovny, byl dům v dnešní ulici Plk. Stříbrného čp. 1443. Tato nejstarší radniční budova přestala sloužit svému účelu v roce 1877. Odtud se tato instituce přestěhovala do neoklasické radniční stavby, která byla postavena v místech, kde stojí i ta dnešní. S ní se ale nemohla srovnávat ani výstavností, ani prostorami. Brzy přestala postačovat a přišel čas vyhlásit architektonickou soutěž na postavení nové radniční budovy, která by postačovala stále se rozšiřující úřední mašinérii a zároveň byla reprezentantkou rozvíjejícího se průmyslového města.

Původní radnice, archiv SVM v Kladně

V prosinci 1896 byla uzavřena anonymní soutěž na novostavbu radnice, které se zúčastnilo obeslanými třiceti pěti projekty třiceti čtyř architektů. Mezi nimi nechyběl ani kladenský stavitel Jan Kotěra. V lednu 1897 zakoupila městská rada podle výběru odborné poroty celkem čtyři projekty, z nichž byl nakonec realizován návrh arch. Jana Vejrycha, autora radničních budov v Kolíně a Pardubicích. Zvolil centralizující kompozici, zdůrazněnou střední vstupní hodinovou věží. Dodnes se zachovaly působivé stylové detaily, jakými jsou např. mřížové výplně nebo zábradlí schodiště. Interiér radniční síně je kryt kazetovým stropem. Pod ním je umístěn vlys se znaky řemesel. Byly zde táflované stěny, ty však byly v osmdesátých letech 20. století odstraněny, stejně jako pohodlný nábytek s koženými potahy. Dosud ale ovládá dnešní obřadní síň triptych alegorie Uhlí a železo. Autor obrazu, Adolf Liebscher, zde namísto historických dominant města namaloval válcovací stolici. Na trůnu se znakem Kladna sedí centrální alegorická postava města a v rukou drží městská privilegia a valoun rudy. V postranních obrazech scénu doplňují uhlíři zapalující milíř a hornická rodina u východu ze štoly. Někdy se uvádí také název Hold práci a žena na trůnu je označována jako „Práce“. Malba byla realizována podle staršího návrhu a patří k zajímavým příkladům pozdní alegorické tvorby 19. století.

Projektu Jana Vejrycha se ujal ing. František Zvěřina z Prahy. Kamenické práce byly svěřeny pražské firmě bratří Ducháčkových. Novorenesanční ráz celé budovy doplňuje i socha rytíře na slemeni, který symbolizuje stará městská práva, jejímž autorem je s největší pravděpodobností sochař Antonín Popp, stejně jako chrliče a ozdobná fasáda. Výzdobu průčelí radnice a zadního traktu navrhl malíř Adolf Liebscher.

Budova má trakt čelný a dvě křídla. Fasáda je sedmiosá, dvoupatrová s balkonem nad středem a dvojbalkonem v pravém krajním okně. Ve středu vystupuje z líce zdi hranolová věž, dole s opěráky na bocích. Je pětipatrová, krytá stanem s lucernou a ochozem. V ní je upraven vchod po způsobu hradních bran. Celé přízemí s polokruhovými okny je pokryto kamennou bosáží. Do ní jsou zasazeny tesané štíty země s českým lvem a původní i rozmnožený městský znak. Okna pater jsou pravoúhlá s nadokenními římsami. V hlavním vlysu je nápis LETA PÁNĚ MDCCCLXXXXXVII-VII ZE ZÁKLADŮ S POMOCÍ BOŽÍ VYZDVIŽEN JSEM. Nad

Radnice dnes, foto J. Vyšín

profilovanou římsou se zdvíhá vedle věže renesančně vykrojený štít, zakončený nahoře již zmiňovanou sochou rytíře. Ve čtvrtém patře věže je umístěn ciferník hodin. Páté patro je bedněné a opatřené ochozem s nárožními věžičkami. Ve zdivu je také zasazen tesaný portrét stavitele se stavitelským emblémem.

Symbolické klíče od novostavby přijal tehdejší starosta MUDr. Jaroslav Hruška 1. listopadu 1898. Do objektu byly umístěny všechny úřady městské správy, c. k. okresní soud, berní úřad a městská spořitelna. Později sem byla přenesena i městská knihovna, při které byla zřízena městská čítárna.

V roce 1934 byl odstěhován z radnice do zámku městský archiv, který byl do té doby v půdní místnosti. V roce 1937 již budova nevyhovovala svojí rozlohou tehdejší úřední frekvenci, a proto byla některá administrativní oddělení, jako např. popisné, sociální a tržní, přemístěna do domu vedle fary. V roce 1950 dostaly radniční hodiny nové zvony. Byly odlity zdarma v dílnách Státní průmyslové školy v Kladně. Stalo se tak na popud pana Augusta Neliby, který o hodiny pečoval.

Radnice byla opravována v létě roku 1956. Velké opravy a rekonstrukce se budova dočkala až v roce 1986. Prací se ujala firma Obnova památek, středisko Buštěhrad. Mimo jiné byla vyměněna okna a provedena rekonstrukce elektroinstalace. U příležitosti opravy věže byla sejmuta makovice a v ní bylo nalezeno pouzdro. Bohužel bylo zjištěno, že prostřelením makovice bylo poškozeno i pouzdro s listinami, které vniklá voda úplně zničila. Po opravě byl do makovice vložen tubus, který obsahoval pamětní listinu, Rudé právo z 23. dubna 1987, Svobodu z 23. dubna 1987, Kahan z 10. dubna 1987, Kladenský kovák ze 17. dubna 1987, Kladenskou září z 22. dubna 1987 a kolekci platných mincí. Stalo se tak za přítomnosti RSDr. Pavla Krasnera, předsedy MěV KSČ Kladno, Ing. Františka Kohouta, předsedy MěstNV Kladno, Jaroslava Vykouka, předsedy aktivu památkové péče MěstNV Kladno, Jany Havlůjové, pracovnice odboru školství a kultury MěstNV Kladno, JUDr. Josefa Jaroše, vedoucího střediska Buštěhrad, Obnova památek Praha a zástupců sdělovacích prostředků: redaktora Čs. televize Petra Holubce a redaktorky Kladenské záře Lenky Junkové.

Text pamětní listiny zněl:

"Našim potomkům… Při příležitosti velké opravy a rekonstrukce této radniční budovy, vám vzkazujeme, že žijeme ve šťastné socialistické přítomnosti, kdy u nás pracující člověk užívá plodů své práce, řídí svůj stát a rozhoduje o svém osudu. Právě zde, na Kladně, jsou tyto myšlenky hluboko zakořeněny. Na základech revoluční minulosti je i dnes Kladno nedobytnou tvrzí nového socialistického věku.

Toto poselství vkládáme do báně věže v době, kdy celá socialistická společnost po příkladu sovětského lidu přistupuje k prohlubování socialistické demokracie, ke zrychlení sociálně ekonomického rozvoje a k rozvíjení a zdokonalování politického systému. Vkládáme naše poselství v době, kdy kolem nás je hluboký mír. Připomínáme však, že tento stav je jen zásluhou pevnosti a nerozbornosti socialistického tábora v čele se Sovětským svazem, který vynakládá velké úsilí v boji za úplný a všeobecný zákaz jaderných zkoušek, jaderné odzbrojení a svět bez válek.

V tomto světě a v této době vám s hrdostí vzkazujeme, že naše Kladno vyrostlo a stále roste v moderní, socialistické město s 72 700 obyvateli. Tímto počtem je největším městem Středočeského kraje, čtrnáctým v České socialistické republice a devatenáctým v Československé socialistické republice.

Je městem ve znamení ohně, kde nadále platí a budou platit slova národní umělkyně Marie Majerové:
Kladno, ty zlatý proude tekutého světla, v němž proměňuješ němou tmu rudy, Kladno, ty topore pátrající pod zemí, Kladno ty školo statečnosti, zápasu a nejkrásnějších lidských vlastností, budiž svým životem příkladem člověka, vzorem celému českému národu!
V Kladně v dubnu 1987

RSDr. Pavel Kasner
ing. František Kohout
předseda MěV KS
předseda Městná

Jaroslav Vykouk
Předseda aktivu památkové
Péče MěstNV v Kladně

Opravu a rekonstrukci novorenesanční budovy radnice provádí pracovníci n. p. Obnova památek Praha, středisko Buštěhrad za vedení s. JUDr Jaroše.

Velkou pomocí je pochopení vedení Poldi-SONP, zvláště investičního odboru, jehož stavební četa vedená s. Pokrupou odvádí řádnou a poctivou práci.

Práce byly zahájeny v roce 1986 a jejich ukončení se předpokládá koncem 8. pětiletky, tj. v roce 1990.

Opravena bude fasáda, střecha a věž. Rekonstruovány zasedací a obřadní síň. Budou vyměněna okna a znovu osazena kovová vrata, dílo uměleckých kovářů Poldi-SONP soudruhů Fialy a Junka.

Na dvoře radniční budovy dochází k přístavbě výtahů, které umožní pohodlnější přístup k obřadní síni a přispějí k zlepšení prostředí.

Na rekonstrukci bude vynaloženo více než pět milionů korun.

Rozsah prací a výše nákladů dokazují péči celé naší společnosti a snahu městských orgánů uchovávat vzácná památná díla naší i budoucím generacím.“

Znak Kladna foto J. Vyšín

Nakonec, jako vždy, vizitky některých lidí, jejichž jména jsou v článku uvedena.

KOTĚRA JAN ARCH.
Narodil se 18. prosince 1871. Byl průkopníkem moderních zásad architektonické tvorby, tektoničnosti a funkčnosti Prodělal slohový proces od secese k principům individualistické moderny s vlastním pojetím klasicizující formy. Zemřel 17. dubna 1923.

VEJRYCH JAN DR. TECHN. H. C.
6. června 1856 se narodil v Horní Branné Dr. Tech. H. c. Jan Vejrych, architekt, autor projektu budovy kladenské radnice, postavené v letech 1897-1898. Zemřel v Dobré Vodě na Příbramsku 24. června 1926.

LIEBSCHER ADOLF
Narodil se 11. března 1857 v Praze. Byl absolventem vídeňské umělecko-průmyslové školy. Byl příslušníkem generace Národního divadla. Je autorem řady dekorativních maleb. Provedl výzdobu průčelí kolínské radnice a budovy současné pojišťovny. Je také autorem Alegorie Uhlí a železo v zasedací síni kladenské radnice. Původní návrh z roku 1898 je majetkem kladenské České spořitelny. Je tvůrcem cyklu fresek v kostele Nanebevzetí Panny Marie ve Zlonicích. Zemřel 11. června 1919 v Potštejně na Rychnovsku nad Kněžnou.

POPP ANTONÍN
Narodil se 30. července 1850 v Praze a byl sochařem. Vyučil se v dílně svvého otce Arnošta, následně procestoval Evropu. Od roku 1873 byl činný v Praze, zprvu jako samostatný sochař a od roku 1892 jako profesor České Techniky, kde vyučoval oboru modelování. Jeho díla zdobí nesčetné stavby v Praze, Pardubicích, Domažlicích, Plzni. Je také autorem rytíře na kladenské radnici. Zemřel 10. června 1915 v Praze.

HRUŠKA JAROSLAV MUDR.
Narodil se 5. října 1847 v Solnici u Rychnova nad Kněžnou. Byl to lékař, starosta, básník, prozaik a dramatik. Psal pod pseudonymem Uden H. (obráceně neduh). V roce 1872 ukončil Lékařskou fakultu v Praze. Vyhrál konkurz a stal se lékařem Bratrské hornické pokladny Pražské železářské průmyslové společnosti v Kladně V letech 1889-1918 byl starostou města

Kladna. V roce 1899 byl zvolen starostou kladenského okresního zastupitelstva. Měl velkou zásluhu na postavení městského divadla, spořitelny, radnice a řady škol v Kladně. Je autorem divadelní hry Znak, kterou 11. května 1912 zahájilo činnost kladenské divadlo, povídek a básní v Nedělních listech Hlasu národa. Samostatně vydal sbírku básní Sedmero skutků milosrdenství, Znělky purkmistrovské ad. Zemřel 9. června 1930 v Kladně.

KOHOUT FRANTIŠEK ING.
Na konci osmdesátých let dvacátého století byl předsedou Městského národního výboru v Kladně.

VYKOUK JAROSLAV ST.
Narodil se 17. července 1919 v Kladně. V letech 1934-1938 absolvoval Obchodní akademii v Berouně. V letech 1938-1951 byl poštovním zaměstnancem, 1951-1978 pracovníkem Kablo Kladno a v letech 1980-1990 pracovníkem inspekce veřejného pořádku Městského národního výboru v Kladně. Byl také vlastivědným pracovníkem, ochráncem přírody a odborným publicistou. Byl předsedou aktivu Památkové péče města Kladna, zpravodajem Státní ochrany přírody v Kladně a členem redakční rady obnoveného Slánského obzoru. Je členem Společnosti na ochranu kulturního dědictví PATRIA. Je autorem odborných a populárních článků v regionálních časopisech. Byl také kladenským kronikářem. Zemřel 7. května 2011 v Kladně.

HOLUBEC PETR
Pracoval původně v krajské redakci Československé televize se sídlem v Kladně. 1. ledna 1995 se stal redaktorem Městského televizního vysílání Kladno na kabelové televizi. Po ukončení činnosti této lokální televize se stal mluvčím společnosti ČEZ.

Jaroslav Vykouk

Těžní věž dolu Michael v Brandýsku (1908) - nová naděje

Těžní věž dolu Michael krátce po svém vztyčení v roce 1908, archiv KPHT Kladno.

V druhé polovině 50. let minulého století probíhal na dole Michael v Brandýsku poslední pokus o vyčerpání vody a zahájení těžby. Při této rekonstrukci se prováděly i úpravy a zpevňování konstrukce ocelové těžní věže. Od záměru však bylo v roce 1965 upuštěno a jáma se nechala znovu zatopit. Obec si v areálu bývalého dolu postavila vodárnu a jámu využívala jako zdroj pitné vody pro Brandýsek.

Později se zde vystřídalo několik majitelů. Většině z nich však těžní věž spíše překážela a než by ji udržovali, začali vymýšlet, jak se jí zbavit. Tato situace vyvrcholila 23. května 1995 podáním žádosti vlastníka nemovitosti o odstranění stavby. V té době však již probíhalo na Ministerstvu kultury ČR v Praze řízení ohledně prohlášení dolu Michael za nemovitou kulturní památku ČR a žádost o odstranění stavby byla zamítnuta. V roce 1997 se stal důl Michael v Brandýsku kulturní památkou

ČR. Problém však byl v tom, že zůstal v soukromém vlastnictví. Pozdější majitelé neměli buď zájem, nebo dostatek finančních prostředků na nákladné opravy těžní věže a tak objekt stále více chátral a svým stavem začal ohrožovat své okolí. Se snahou upozornit veřejnost na situaci ohledně dolu Michael přišel v roce 2009 Klub přátel hornických tradic Kladno a společně s občany Brandýska byly v rámci celostátní akce 5. bienále Industriální stopy uspořádány oslavy 100. výročí od stavby těžní věže. Následně se ve spolupráci s majitelem a oddělením památkové péče v Kladně podařilo vypracovat žádost o dotaci na její opravu. Celkem dvakrát za sebou (2009 – 2010) se žádost podávala na Odbor kultury a památkové péče Středočeského kraje, žádný kladný výsledek se však nedostavil. A věž chátrala dál . . .

Už se zdálo, že dojde k nejhoršímu, ale stalo se něco, s čím už asi nikdo nepočítal. V roce 2014 koupil objekt dolu Michael nový majitel, v jehož zájmu je především těžní věž opravit a zachovat. V červnu letošního roku již provedla firma HBZS Praha předběžný průzkum současného stavu těžní věže pro vypracování cenové kalkulace. Podle majitele by mohly být práce na opravě ukončeny zhruba v listopadu 2015.

Záchranáři HBZS Praha při prohlídce těžní věže, foto J. Grubner

Důležitý však je i zájem Obecního úřadu v Brandýsku pomoci novému majiteli při zjišťování možností dalšího financování oprav formou dotací. Podle slov starosty má obec Brandýsek eminentní zájem o zachování těžní věže, která je historickou technickou památkou a dominantou obce. Svoji ruku k dílu určitě přiloží i členové místního Sboru dobrovolných hasičů, kteří siluetu těžní věže Michael použili na svém novém praporu.

A tak těžní věž Michael přežila veškeré snahy dřívějších majitelů o stržení a odvezení do šrotu a zdá se, že bude i v budoucnu připomínat hornickou historii obce Brandýsek.
A to je více než dobré.

Jaroslav Grubner

Žehrovák

Chtěl bych se zde zmínit o něčem, co je téměř zapomenuto, ale přitom to mělo zásadní vliv na život v obcích Doksy a Kamenné Žehrovice. Na území těchto obcí se nachází bohatý zdroj kamene zvaného „Žehrovák“, který ovlivnil obyvatele zmíněných obcí. Značná část obyvatel obcí byla před mnoha lety kameníky. Kameníky v tom smyslu, že se zde zmiňovaný kámen těžil, upravoval a používal na stavbu celé řady známých objektů v Praze i jinde. Uvedu pouze některé příklady, je to Karlův most, Katedrála sv. Víta, Národní divadlo a další. Žehrovák je velmi odolný pískovec, jehož využití, kromě významných staveb bylo také při stavbě rodinných domů, statků, mlýnů, mlýnských kamenů apod. Většina starých rodinných domů zde je z tohoto kamene postavena, místní stavební materiál byl pravděpodobně odpadem při jeho těžbě.

Po vlastní těžbě jsou zde velmi dobře patrná a veřejně přístupná místa. Posledním lomem, kde se „Žehrovák“ těžil, byl lom u fotbalového hřiště v Doksích (**foto č. 2 – vjezd do lomu, 3 a 4**). Těžbu zde si pamatuji jako malý kluk, takže to bylo před nějakými padesáti, šedesáti lety. Fotografie lomu je součástí článku a je zde možné dobře vidět vrty do kamene při poslední těžbě a jeho opracování. Kde však tato místa nalézt. Uvedu několik bývalých lomů, kam se každý může podívat. Jedno z nich jsem již citoval, dalším lomem žehrovického kamene je původního přírodního divadlo v Doksích, a to hned vedle lomu u hřiště. V této lokalitě je velmi dobře patrný i odval nepoužitelného kamene a písku. Na hraně lomu bývala umístěna drtička tohoto odpadu. Při jeho drcení a následném třídění na sítech vznikal písek, používaný jako stavební.

Do velmi zajímavého místa původního lomu je také možné dojít ze silnice od obce Družec, kdy se okamžitě za mostem na potoce Loděnice, lidově zvané Kačák, dáte po schodnicovém chodníku vzhůru. Asi po sto padesáti metrech dojdete na náměstíčko „Na vršku“, odkud půjdete ulicí Václava Šretra. Ulice je vlastně původním vjezdem do lomu. Na konci ulice dojdete do prostor bývalého lomu. Místo je však normálně kultivované a stojí zde rodinné domy. Na úplném konci ulice se dáte doprava úzkou cestou a vyjdete do ulice s příznačným názvem Skalní. Zde na náměstíčku odbočíte vlevo a dostanete se na místo původního lomu –

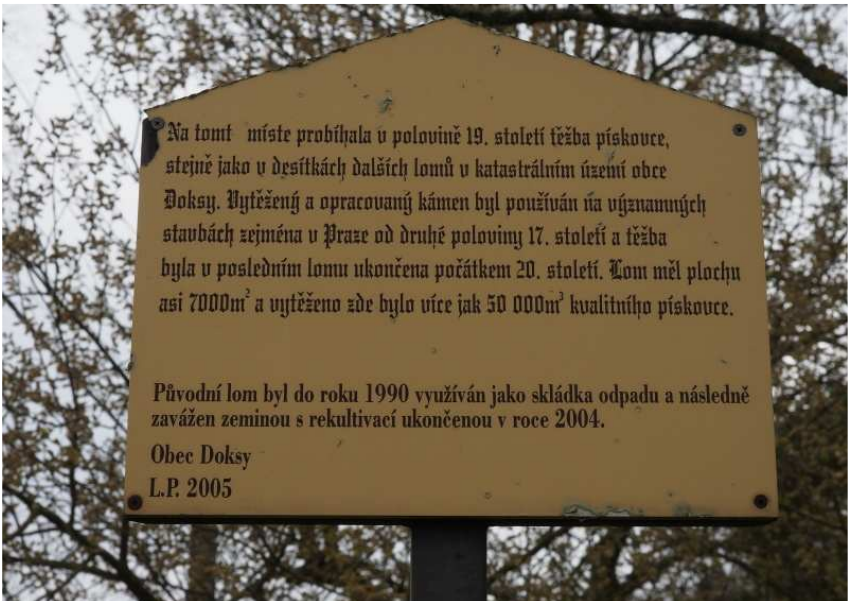
Na tomt míste probíhala v polovině 19. století těžba pískovce,
stejně jako v desítkách dalších lomů v katastrálním území obce
Doksy. Vytěžený a opracovaný kámen byl používán na významných
stavbách zejména v Praze od druhé poloviny 17. století a těžba
byla v posledním lomu ukončena počátkem 20. století. Lom měl plochu
asi 7000m² a vytěženo zde bylo více jak 50 000m³ kvalitního pískovce.
Původní lom byl do roku 1990 využíván jako skládka odpadu a následně
zavážen zeminou s rekultivací ukončenou v roce 2004.
Obec Doksy
L.P. 2005

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Obr. č. 3

foto č. 1. Bývalý lom zde je zavezen odpady a stavebními sutěmi a na jeho místě stojí rodinné domy. Pokračováním po ulici Skalní dojdete na hřiště, zde dobře patrné původní lomy jsem již zmiňoval. Ze hřiště vlevo podél pole asi po 200 m narazíte na odval kamene a písku, který je v současnosti zpracováván (**foto č. 5**).

Dalším velmi snadno autem dostupným místem pískovcového lomu je jezírko na pravé straně po silnici mezi Kladnem - Rozdělovem a Kamennými Žehrovicemi za křižovatkou vedle hájovny. Původní lom je zde zatopený, pokud kolem tohoto místa projdete, zase uvidíte vjezdovou cestu do lomu a odval odpadu vznikajícího při těžbě (**foto č. 6**).

K dalšímu lomu dojedete autem, pokud se v Kamenných Žehrovicích za prodejnou Jednoty ve směru od Kladna dáte vlevo po ulici

Obr. č. 4

Obr. č. 5

Obr. č. 7

Obr. č. 6

Politických vězňů přes náměstí dále ulicí Revoluční a dostanete se ke hřbitovu. Přímo naproti vchodu do hřbitova je kopeček navezený jako odpad těžby „Žehrováku“, vlastní lom je zavezen domovním odpadem a stavebními sutěmi. Místo lomu si pamatuji z dob, kdy jsem v Kamenných Žehrovicích navštěvoval základní školu.

Uváděné lokality doporučuji navštívit při turistice každému, kdo má o něco podobného zájem. Míst s bývalými lomy kamene nalezne v lesích mezi obcemi Kamenné Žehrovice a Doksy mnohem více, namátkou uvedu lom nazývaný „Poloostrov“, dále zatopený lom „Slámovka“, lom „Leknínové jezírko“ **(foto č. 7)** a další.

Ještě mnohem dříve, než život a práci zde začala ovlivňovat těžba uhlí na dolech Wanieck a Nosek, byla to těžba a základní opracování kamene, což však je v mezi obyvateli obou obcí téměř zapomenuto.

Ing. Jaroslav Junek

Uranové doly na Příbramsku v druhé polovině 20. století

Po druhé světové válce se u nás projevoval zvýšený zájem o vyhledávání a těžbu uranových rud, hlavně pod tlakem Sovětského svazu. Vyhledávací práce byly zahájeny již v roce 1947 průzkumem starých důlních hald (odvalů), např. bývalého dolu Lill v Příbrami a odvalů mezi Záboří a Žežicemi. Dále byly zkoumány svrchní patra březohorských dolů průzkumem přístupných stařin.

V počáteční fázi bylo takto ověřeno 60 lokalit v okolí Příbrami. V okolí kóty vrchu Vojna, mezi Lešeticemi a Nárysovém, byly učiněny první nálezy uranitu (smolince). Následně intenzivní průzkumné práce se prováděly postupně na ploše 50 km². Postupně byly nalézány další projevy U-mineralizace (U Brodu, Hatí, Hájů a Bytízu). Hloubení prvních jam Vojna I a Vojna II bylo započato v roce 1948, což lze považovat za počátek pozdějších Uranových dolů Příbram. Do konce roku 1950 bylo nalezeno a ověřeno 55 hydrotermálních žil, z toho 22 s U-zrudněním (Šotr 1986).

V průběhu prvních desetiletí bylo založeno dvacet důlních jam a dosažena hloubka 500 m. Rychlý rozvoj mezi lety 1950 – 1962 s těžbou U-rud z 12 tun na 2 100 tun uranu v roce 1962 zařadil toto ložisko k velkým a významným ložiskům uranu v Evropě. V roce 1956 byla na jednom spojovacím překopu dosažena ražba 1 021 bm za 31 dní, při čtyřsměnném nepřetržitém provozu na jedné čelbě, se střídáním na pracovišti. V té době to byl světový rekord.

Na ložisku byly prováděny důlní práce obrovského rozsahu, který nemá na ložiskách obdobného typu v České republice obdoby. Nejblíže k povrchu vystupovalo U-zrudnění v JZ části ložiska a směrem k SV se hloubková úroveň rudních těles pohybovala až 1 500 m, při poklesu četnosti a kvality žil. Příbramské uranové ložisko je situováno v 1 – 2 km široké a 25 km dlouhé zóně středočeského plutonu. V revíru Příbram bylo zjištěno přes 2 500 žil a odžilků, z nichž více než polovina byla zrudněna uranem. Kromě uraninitu (smolince) byla zjištěna i celá řada jiných rud obsahujících uran, jako jsou jeho sírany, uhličitany, fosforečnany, silikáty aj. Zrudnění sahalo až do hloubky 2 000 m s četnými uzly.

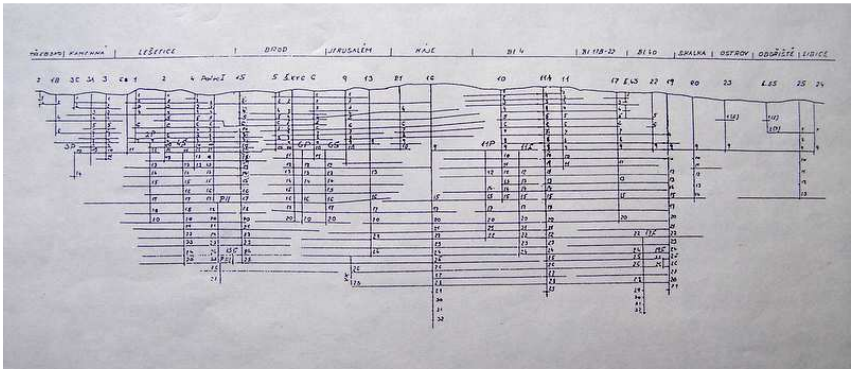

Schéma otvírky příbramského uranového žilného ložiska

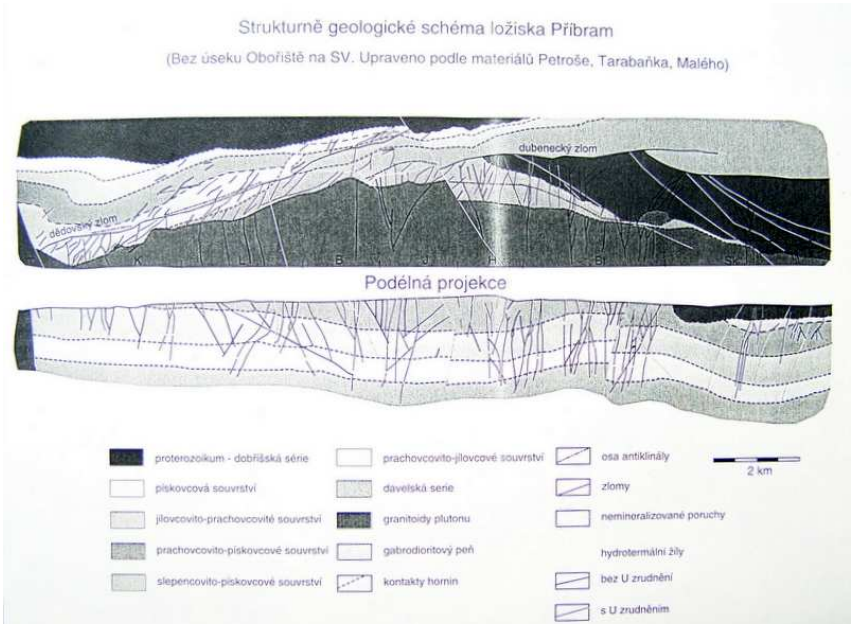

Strukturně geologické schéma ložiska Příbram

V červenci 1971 byla dosažena největší hloubka rudného dolu v ČSSR a ve střední Evropě – 1 681 m, na slepé jámě 17 S v Dubenci hloubené z 22 patra na 32. patro. V roce 1975 bylo dosaženo hloubky 1 838,4 m na jámě č. 16 v Hájích. Byla to nejhlubší svislá jáma v Evropě, bez přetěžování rubaniny. Tyto dvě jámy předstihly největší hloubku březohorského rudného dolu Prokop, která činila 1 597 m.

Bylo otevřeno 25 dolů a v některých byly hloubeny ještě tzv. slepé jámy (neústící na povrch). Čtyři jámy dosáhly hloubky 20. patra – asi 1 000 m, šest jam dosáhlo hloubky mezi 22. – 25. patrem – 1 100 až 1 400m, dvě jámy dosáhly hloubky 29. patra – asi 1 500m, slepá jáma 17 S dosáhla hloubky 32. patra – 1 681 m a jáma č. 16 dosáhla hloubky 1 838,4 m. Do uzavírky revíru v roce 1991 bylo vyraženo 2 188 km sledných chodeb a překopů a 300 km komínů. Vydobyto bylo více než 19 milionů m² žilné plochy. Na 146 ha bylo do odvalů uloženo 54 milionů tun hlušin. Těžbou 50 200 tun uranu (jiný údaj 48 432 tun) se příbramské ložisko zařadilo mezi největší uranová ložiska žilného tipu na světě.

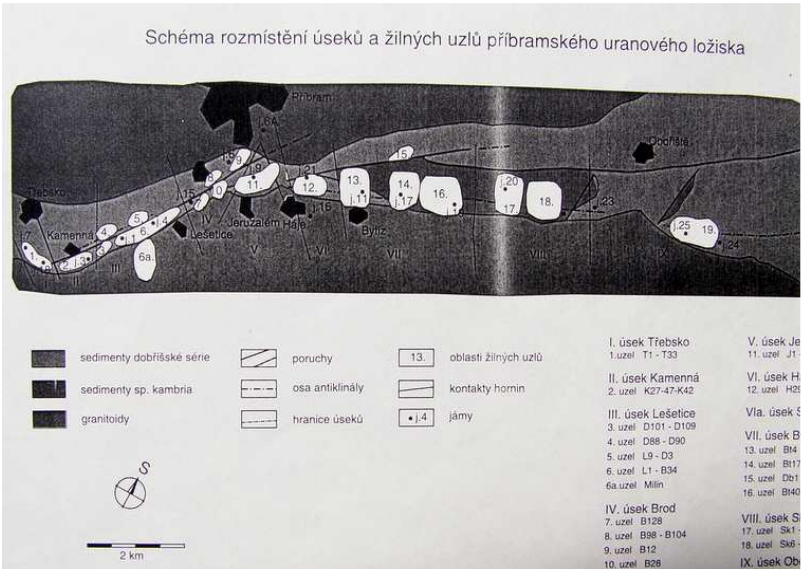

Schéma rozmístění úseků a žilných uzlů příbramského uranového ložiska

Celková produkce uranu v České republice v letech 1946 – 2000 činila 10 7080 tun, Příbramsko se na tom podílelo skoro polovinou. Česká republika se tak historicky řadí na 6. místo za USA, Kanadu, Německo, Jihoafrickou republiku a Ruskou federaci. Poslední vůz s uranovou rudou byl vytěžen z jámy č. 19 v Dubenci 30. září 1991, tato jáma byla zaražena v roce 1965.

Určitou měřickou extraspecialitou bylo, když na slepou jámu byla z povrchu hloubena důlní jáma s vynikajícím propojením. Zodpovědný důlní měřič jistě neměl lehké spaní. Důsledkem hornické činnosti jsou nyní mimo rozsáhlých odvalů hlušin na povrchu další nepříznivé jevy jako důlní otřesy a propady povrchu. Předpokládá se, že zde zůstalo 7 milionů m^3 nezavalených dutin. Na příbramském hřbitově je celá řada pomníčků horníků s dobou dožití mezi 40 – 50 lety.

V uranových dolech na Příbramsku bylo v roce 1998 dokončeno ojedinělé dílo v hloubce 1000 m s objemem 620 502 m^3 vyražených prostor. Tento zásobník zemního plynu se tak zařadil mezi světově uznávané projekty.

Podle dostupných materiálů

Karel Melichar

Výbuch metanu na dole Chrustenice

Ložisko železné rudy je porušeno dvěma systémy poruch. Staršími poruchami směrnými a mladšími poruchami příčnými a kosými. Na některých příčných poruchách se objevoval metan a několikrát došlo k vážnému ohrožení posádek pracujících na chodbách nebo v porubech. V jednom případě byl výron metanu tak silný, že nezbývalo nic jiného, než raženou chodbu opustit a zazdít. Nejvíce metanu se vyskytovalo pod 48. patrem u takzvané Krahulovské poruchy. Původ metanu je v nadložních, zčásti bituminozních břidlicích. S jednou takovou událostí, bohužel se smrtelnými následky, vás seznámím.

Když jsme v roce 1992 podnikli první průzkum přístupné části dolu, provázel nás bývalý horník pan Osvald. Velmi poutavě nám vyprávěl o provozu dolu a jediné, co nám připadalo divné, byla jeho zjevná nechuť delšího pobytu v podzemí. Dalším zajímavostí byla barva jeho hustých vlasů. Měl je úplně bílé, jak čerstvě napadlý sníh. Běh dalších událostí a jeho pozdější vyprávění nám tyto „záhady“ vysvětlilo. Ale dejme slovo přímo jemu.

Pan Osvald je druhý zleva

Mezi roky 1958 a 1960 byla výše těžby značně kolísavá a občas se netěžilo v sobotu a v neděli. V dole byla jen údržba a obsluha čerpadel. My, technici, jsme se střídali ve službě na dole. Naší povinností, kromě kontrol osádky v dole, bylo i měření metanu a kysličníku uhličitého. Na tyto činnosti vždy chodili dva lidé a to štajgr a technik. Místa výskytu těchto plynů byla předem známa, a tak se chodilo na jisto. K povinné výbavě patřilo osobní akumulátorové svítidlo a větérka.

Poznámka pro nehorníky.
Metan je lehčí než vzduch a proto se hromadí u stropu chodeb. V popisované době se k měření koncentrace metanu používala benzinová bezpečnostní lampa zvaná větérka nebo sichérka.
Po příchodu k místu měření se v lampě seřídil knot a lampa se uchopila za dno. Pozvolna se zvedala ke stropu chodby. Po vniknutí metanové směsi k hořícímu knotu se začala měnit barva plamene a jeho výška. Aby se zabránilo zapálení venkovní směsi metanu, k tomu sloužila drátěná síťka a sklo kolem plamene.

V tu osudnou neděli se mnou sloužil můj velmi dobrý a dlouholetý kamarád, který těchto měření vykonal snad stovky. Po příchodu na místo, jednalo se o právě raženou, zadřevenou chodbu, jsem zůstal stát vedle prázdného huntu a kamarád poodešel asi 5 metrů ode mne, kde započal měření. Pamatuji si již jenom oslnivý záblesk a velkou ránu. Když jsem se, nevím za jak dlouho, probudil, zjistil jsem, že ležím pod vozem, který mě skřípl mezi výdřevu a počvu a tím mě vlastně zachránil život. Hned mne napadlo, na jak asi dlouho. Ve svitu akumulátorové lampy, která kupodivu nezhasla, jsem viděl jen nohy mého kamaráda, vyčnívající z ohromného závalu. Bohužel jsem ležel tak nešťastně, že jsem ho měl stále před očima. Jak mně pak po vyproštění řekli, ležel jsem pod vozem téměř 8 hodin. Proč k výbuchu došlo, to se již asi nedovím.

Po převozu do nemocnice se zjistilo jen pár zlomených žeber a mnohé zhmožděniny. Tak jsem to přežil celkem ve zdraví. Horší bylo, když za mnou pustili manželku na návštěvu. Přišla do pokoje, prohlédla všechny pacienty na postelích, bylo nás tam šest, a opět odkráčela z pokoje ven. Nepoznala mne. Nebylo divu, před nehodou jsem měl vlasy nádherně kaštanově hnědé a teď měly barvu bílého sněhu. Až sestra na chodbě jí přišla ukázat, kde ležím.

V sobotu 20. 6. 2015 proběhly v Chrustenicích oslavy 50 let od konce těžby a 20 let trvání Důlní expozice Chrusatenická šachta, foto Pavel Buryánek

Od nehody jsem měl psychický blok a nemohl jsem ani doma jít do sklepa, jak jsem měl hrůzu z uzavřených prostor. Následně, po vyléčení, jsem byl přeřazen do funkce vedoucího povrchu. Tady jsem pracoval až do uzavření dolu v červnu 1965.

Vzpomínal pan Osvald.
V roce 1995 zapsal Miki Dobrý.

Vývoj vědeckých teorií o vzniku uhlí

O tom, že uhlí vzniklo zuhelnatěním rostlin, ví dneska díky našemu vzdělávacímu systému každé dítko školou povinné. Než ovšem vědecká obec tuto teorii přijala, prošlo zkoumání vzniku uhlí dlouhým vývojem.

Pomineme-li po staletí běžně uznávaný fakt (a dodnes prosazovaný Kreacionisty), že uhlí bylo stvořeno souběžně se stvořením světa Bohem, musíme si na první opravdu vědeckou teorii počkat do 16. století. V té době přišel italský lékař a učenec Pietro Mattioli (1501 – 1577) s myšlenkou, že uhlí vzniklo z látek podobných kamennému oleji, který pronikl horninou.

Jiný významný vědec, lékař Georgius Agricola, který se ovšem proslavil hlavně jako báňský expert a autor Dvanácti knih o hornictví (1494 – 1555) upravil v roce 1544 Mattioliho domněnku tak, že kamenný olej nepronikl do sloje horninou, ale uhlí vzniklo pouhým zhutněním kamenného oleje, který se zde již nalézal. Tato teorie byla zdánlivě dokázána v 18. století, kdy se destilací uhlí podařilo získat látku podobnou oleji. Paradoxně k tomu došlo v době, kdy si své místo ve vědě hledaly i další teorie o vzniku uhlí.

V Lipsku vydané dílo neznámého autora s názvem Beschreibungen der ältesten Veränderungen des Erdkörpers, wie auch der Entstehung der Steinkhole und des Basaltes durch Vulkane, Leipzig 1796, se ještě vydává slepou uličkou, když uhlí považuje za změněný produkt sopečných vyvrženin a domnívá se, že i jiné čediče a lávy, pocházející hlavně z Vesuvu a Etny, se časem také promění na uhlí.

K podobnému závěru došel i vynikající anglický mineralog a prezident Irské Královské akademie Richard Kirwan (1733 – 1812), který tvrdil, že uhelné pánve vznikly zvětráváním porfyru, granitu, buližníku a jinorazu (amfibolitu). Prvním, kdo vyslovil domněnku, že uhlí vzniklo z rostlin, byl městský lékař z Zürrichu Johann Jakob Scheuchzer (1672 – 1733). Jeho teorii ještě rozvinul Francisco Beroldingen (1740 – 1798), který se domníval, že hnědé uhlí vzniklo z rašeliny a postupem času se hnědé uhlí přetváří na černé. Nezávisle na něm došel

Karbonský uhlotvorný močál, foto archiv KPHT – Kladno, exponáty Hornického skanzenu Mayrau ve Vinařicích

PECOPTERIS ASPIDIOIDES, část vějíře stromovité kapradiny zachovaný v sopečném popelu, foto archiv KPHT – Kladno, exponáty Hornického skanzenu Mayrau ve Vinařicích

ke stejnému závěru i skotský geolog a „otec moderní geologie“ James Hutton (1726 – 1797).

Teorie vzniku uhlí z rostlin se v průběhu času prosadila a je dodnes uznávanou. Zajímavé je, že ještě mnoho let poté, co byla vědeckou obcí uznána, se našlo mnoho vědců, kteří ji popírali. A mnohokrát se jednalo o jinak velmi uznávané kapacity. Mezi ně patřil například německý profesor chemie a mineralogie na univerzitě v Landshutu Johann Nepomuk von Fuchs (1774 – 1856), který ještě v roce 1837 tvrdil, že uhlí, ale i další všechen uhlík v horninách a půdách, pochází z přebytečné kyseliny uhličité.

Německý paleontolog, profesor na Univerzitě v Mnichově Andreas Wagner (1797 – 1861), patřil k nejvýznamnějším paleontologům své doby a proslavil se mimo jiné objevem dodnes populárních pravěkých živočichů, jakými jsou Mastodont či Dinotherium. Jednu epizodu ze svého jinak velmi úspěšného vědeckého života by ale určitě rád vynechal. V roce 1844 totiž stále ještě bojoval za názor, že zbytky organismů v uhlí nijak nesvědčí o jeho původu, ale že se v něm vyskytují pouze nahodile.

Ing. Michal Hejna

Žraločí zuby ve Vrapicích

Nad nesmírnou mořskou plání druhohorního moře doby křídové svítí slunce a žhavými paprsky rozpaluje vzduch. Ze severu z tajících ledovců moře zaplavilo území dnešní Francie, Německa, Polska a také severní polovinu Čech a Moravy. Tehdejší mělké moře ležící v subtropickém klimatickém pásmu zaplavovalo oblast Krušných hor, které se zvedaly až ve třetihorách a sahalo až do okolí Rakovníka, Berouna, Prahy a Kutné Hory. Rozlehlá hladina se leskne. Je to už 85 milionů let, kdy mořská hladina omílala starohorní buližníkový hřeben, který dnes leží jihozápadně od Vrapic blízko Kladna. V teplé vodě se prohánějí hejna malých kostnatých ryb, pod tyrkysově modrou hladinou jsou časté hvězdice Bonioaster, ježovky rodu Cidaris a také mlži rodu Exogyra.

Kromě nich se tu prohánělo dvanáct rodů žraloků Paranomotodon, Scapanorhynchus, Sgualicorax, Acrodus, Cretolamna, Hybodus, Cretoxyrhina a další. Největší ze žraloků dosahovali maximální délky 180 – 200 centimetrů. Příboj neúnavně útočí na starohorní buližníkové skály, kde vytváří prohlubně, které zanáší jílitopísčitými usazeninami společně s rybími obratli, koprolity, destičkami hvězdic, ostny ježovek a zbytky korálů. A hlavně žraločími zuby. Největší z nich jsou velké 2 centimetry. Velice vzácně mohou dosáhnout délky až tří centimetrů. Ty nejmenší měří 2 milimetry.

Dnes je toto státem chráněné naleziště součástí hornické stezky. Je to zastávka číslo 2. Tato naučná stezka, která vede po bývalých dolech má celkem čtrnáct zastavení. Začíná ve Vrapicích u kostela a končí na Čabárně vyhlídkou na bývalý důl Theodor. Měří celkem 7 km.

Jan Haldovský

Botanická vycházka na Vinařickou horu

Počasí zprvu hrozilo vedrem a poté bouřkou. Kladno právě žilo 33. Kladenskými dvorky. Přesto jsme se ve Vinařicích 13. června ve 14 hodin sešli v pěkném počtu 12 účastníků. Přes rozkopané Vinařice jsme se přesunuli k začátku naučné stezky. Na úvod musela zaznít čísla. Na Vinařická hoře (neboli Horce, jak ji obyvatelé okolních obcí familiárně nazývají) bylo nalezeno přibližně 350 druhů rostlin. Z tohoto počtu je 6 druhů chráněno zákonem a 36 druhů je v různé míře ohroženo (zařazeno na tzv. červený seznam sestavený odborníky). Je tedy právem zařazena mezi chráněná území a to nejen kvůli svým geologickým hodnotám, ale i kvůli bohatství rostlinných a i živočišných druhů.

Návštěvníky na Horce bohužel vítá nepůvodní druh keře pámelník bílý. Jeho domovinou je severní Amerika. U nás je často vysazován a může se i sám dále šířit. Známý je svými bílými bobulemi, které při sešlápnutí hlasitě praskají, ale rozhodně by se neměly jíst, protože jsou jedovaté.

Dále jsme stoupali podél ohrady, za kterou se pasou ovce. Tato část Horky prošla v průběhu několika posledních let radikální proměnou. Byla vyklučena velká plocha křovin a mladých stromů, na místě zůstaly jen staré ovocné stromy. Někdo se nad tímto zásahem možná pohoršuje, ale není důvod – vždyť se tak Horka alespoň trochu přiblížila svému původnímu vzhledu. Když se podíváme na mapu z roku 1840 (dostupné na www.archivnimapy.cuzk.cz), tak prudší svahy Horky směrem k Vinařicím pokrývaly pastviny s roztroušenými stromy (pravděpodobně ovocnými) a mírnější ke Pcherám pole. V této době se zde skvěle dařilo rostlinám, motýlům a dalším organismům, které dnes vymírají, a tak je musíme chránit na zbytcích nezarostlých ploch. Vyřezání křovin a pastva je tedy správným krokem v ochraně této přírodní památky. V pastvě a kosení bude nutné samozřejmě stále pokračovat, protože v podmínkách střední Evropy vývoj přírody téměř vždy směřuje k lesu. Louky a pastviny jsou společným dílem přírody a člověka, a když člověk louky opustí nebo naopak je využívá příliš intenzivně, tak mizí jejich krása, vůně, bohatství rostlinných druhů i hmyzu.

Ani v roce 1953 (letecký snímek je dostupný na http://kontaminace.cenia.cz/) bychom na Horce nenašli žádný souvislý les

a větší část svahů k Vinařicím je osázena sady. Výše zmíněný zásah odhalil zbytky těchto sadů. Ve vysokokmenných starých sadech často najdeme tzv. staré odrůdy ovocných stromů, které se dnes již nepěstují. Tyto odrůdy nemají vhodné vlastnosti pro intenzivní sady, ale mohou být dobře přizpůsobené místním podmínkám a odolné proti chorobám. Pokud odrůda vymře, ztratí se tím i její jedinečné vlastnosti. Proto se v současné době opět sází vysokokmenné sady a roubují staré odrůdy. Můžeme doufat, že i sad na Vinařické hoře se dočká podobné obnovy. A proč zde byla ponechána i mrtvá torza ovocných stromů? Představují potravu a úkryt pro řadu organismů, především hmyz a houby. Řada z nich je v současnosti ohrožená, protože odumírající a mrtvé stromy jsou většinou zlikvidovány dříve, než je tyto organismy stihnou osídlit.

Až po křižovatku cest se žádné velkolepé botanické divadlo na Horce nekonalo. U křižovatky roste několik jeřábů muků, které zaujmou svými stříbrošedými listy. Na Horce vzácně rostou i jejich příbuzní jeřáb ptačí a jeřáb břek.

O pár kroků dále jsme vstoupili do ovčí ohrady a záhy stojíme před klenotem Horky – bílou strání. Bílá stráň je označení používané pro prudší stráně, jejich podloží tvoří světle zbarvená hornina opuka. Občas se na nich stává, že se svah utrhne a odhalí se světlá jílovitá půda. Nejvíce bílých strání najdeme v blízkém Českém středohoří. Tu na Horce porůstá bíle kvetoucí bělozářka větevnatá, která se ale v době vycházky teprve chystala ke květu, a tak bílou stráň umocněnou na druhou jsme si vychutnat nemohli. Účastníky exkurze tu zaujal žlutě kvetoucí oman, růžový jetel alpínský (Obr. č. 1) či zvonek broskvolistý s velkými fialovými květy.

Dalšími vrátky jsme opustili ohradu a ve stínu bříz nás čekal druhý druh bělozářky. Bělozářka liliovitá rozkvétá dříve, takže byla v plném květu. Její květenství není větvené a květy jsou větší než u bělozářky větevnaté. Je také vzácnější, a proto je chráněná zákonem. Rostou tu také dvě zajímavé trávovité rostliny. Třeslice prostřední je díky svým srdčitým převislým kláskům vyloženě okrasná a také je občas využívána do suchých vazeb. Ostřice chabá má klásky také převislé a patří mezi typické druhy rostoucí na jílovitých půdách.

Obr č. 1 - jetel alpinský

Pokračovali jsme po naučné stezce na vřesoviště. Vřes byl zatím nudným zeleným keříkem, růžový koberec se z něj stane až v pozdním létě. Účastníky exkurze daleko více zaujaly jahodníky právě obsypané lahodnými plody. Byl to jahodník obecný, jehož plody jsou nejchutnější a lze je dobře utrhnout. Na sušších místech pod vrcholem Horky roste jahodník trávnice. Jeho plody se sbírají hůře, protože zelený kalich je přitisknutý k jahodě a špatně se z ní odstraňuje. Třetí jahodník, truskavec, roste na Horce také, má největší listy a dává přednost lesu.

Za vřesovištěm jsme se dostali do části Horky, kterou zarostl les. V lipovém háji dožívají staré břízy, které zde před několika desítkami let na louce vyrostly jako první. Břízy patří mezi tzv. pionýrské dřeviny - svoji úlohu lesního výsadkáře už sehrály a nyní je pomalu rozkládá choroš březovník.

Poněkud zarostlou pěšinou jsme se vyšplhali na terasu s hustým pasekovým porostem. Odlesněný prostor se rychle vrací k lesu. Bují tu křoviny jako ptačí zob, ale bohužel i invazní dřevina trnovník akát. Pro místa, jako je Horka, je pohromou. Tento druh stromu ze severní Ameriky dokáže zarůst suché strmé svahy se vzácnou květenou, a pod ním nedokáže růst téměř nic.

V habrovém lese o kousek dále jsme bohužel měli tu čest s dalším invazním druhem, tentokrát z Asie. V podrostu lesa tu převládá netýkavka malokvětá. U nás se šíří od konce 19. století a utlačuje naše domácí lesní druhy bylin. Je to jednoletka vystřelující svá semena z lusků. V lesním podrostu najdeme také kapradiny. Roste zde jeden z nejběžnějších druhů kapradin, kapraď samec. Kapradiny nekvetou, rozmnožují se pomocí výtrusů. Ty nalezneme v kupkách na spodní straně listů a u kapradě samce mají kupky ledvinovitý tvar.

Obr. č. 3 - divizna knotovkovitá

Za lesem jsme začali stoupat k vrcholu Horku. Zde to bylo nejrozkvetlejší a nejzelenější asi před měsícem, nyní už rostliny spíše usychají pod nelítostnými paprsky slunce. V červnu Horce vládnou bobovité rostliny, od jejího úpatí až po vrchol lze spatřit různé vikve, hrachory a jetele, kozinec sladkolistý a štírovník růžkatý. Podél cesty k vrcholu tvořila porosty obvykle nenápadná vikev chlupatá, s drobnými květy a lusky, v nichž jsou vždy právě dvě semena. Všechny zaujala žlutě kvetoucí divizna knotovkovitá, která se tyčila na kraji srázu do lomu (Obr. č. 2). Na samotném vrcholu to vonělo právě kvetoucí mateřídouškou, zaschlou trávu zdobil růžový hvozdík kartouzek a člověk si musel dát pozor, aby si nesedl na pichlavou máčku ladní. V nejlepším je dobré přestat, a tak jsme vycházku zakončili na samotném vrcholu Horky.

Mgr. Barbora Čepelová

Narodili se před osmdesáti lety

Ing. Štěpán Matula
zakládající člen KPHT – Kladno
Narodil se 3. 10. 1935 v Brně. Po vystudování Vysoké školy báňské v Ostravě nastoupil v roce 1959 na Důl Nosek v Tuchlovicích. Zde pracoval postupně ve funkcích vedoucího úseku, vedoucího výroby, technického náměstka, ekonomického náměstka, ředitel podniku do 31. 12. 1992. Po založení akciové společnosti Českomoravské doly pracoval od 1. ledna 1993 na správě akciové společnosti jako místopředseda představenstva pro ekonomiku a finance. V lednu 1996 odešel do starobního důchodu. V roce 2005 byl kooptován do výboru Klubu přátel hornického muzea v Ostravě – pobočka Kladno. Po založení Klubu přátel hornických tradic Kladno v roce 2006 se stal místopředsedou výboru Klubu, kde působil do roku 2010.

Bořivoj Hasman
zakládající člen KPHT - Kladno
Narodil se 11. 10. 1935 v Čenkově, okres Příbram. V rámci Lánské akce se vyučil horníkem na Dole Max v Libušíně. Po vyučení a absolvování Vyšší průmyslové školy hornické v Kladně nastoupil na Důl Zápotocký v Dubí, kde prošel řadou technických funkcí. V roce 1990 odešel do důchodu. Mezi lety 2001 – 2010 byl vedoucím Hornického skanzenu Mayrau ve Vinařicích. Aktivně se zapojil do práce ve výboru Klubu přátel hornického muzea Ostrava – pobočka Kladno. Jako tajemník výboru Klubu přátel hornických tradic – Kladno pracoval do roku 2010. Ve funkci předsedy kontrolní a revizní komise Klubu pak do roku 2013.

PŘIPOMÍNÁME

Možnosti placení čl. příspěvků do Klubu přátel hornických tradic Kladno.

Výše členského příspěvku byla stanovena pro **důchodce 100,- Kč za rok**, pro **ostatní pracující 200,- Kč za rok.**

Kontaktní údaje pro odeslání:

poštovní poukázkou na adresu Klub přátel hornických tradic – Kladno o. s., Hornický skanzen Mayrau 56, 273 07 Vinařice (pan Jaroslav Grubner)

bankovním převodem na číslo účtu **35-8005440247/0100** (nezapomeňte uvést svoje jméno)

osobně v Hornickém skanzenu Mayrau ve Vinařicích u MgA. Tomáše Voldrába

Jaroslav Grubner
tajemník KPHT – Kladno
tel.: 723136592

Havířovské vzpomínání 19. – 21. 6. 2015

Od 19. setkání hornických měst a obcí ČR v Havířově již uplynul více než měsíc, ale protože to byla akce velice zdařilá, vracíme se k ní jak slovem, tak i obrazem. Všichni účastníci zájezdu do Havířova z řad Klubu přátel hornických tradic Kladno se shodli v názoru, že havířovské setkání hornických měst a obcí patřilo mezi nejlepší. Už při výstupu z autobusu před magistrátem města na nás dýchla zvláštní vůně květin, která nás provázela od začátku až do konce setkání. Mohu říci, že to nebyla náhoda. Souběžně s akcí pořádanou k 60. výročí města Havířova se konala tradiční soutěž „Havířov v květech“. Očekávalo se deset týmů floristů z celé republiky, kdy někteří z nich již patří k pravidelným účastníkům.

Společný průvod hornických spolků a květinových alegorických vozů po trase hlavní třída, Dělnická ulice k areálu městské sportovní haly neměl chybu. V perkytlích jsme viděli mladé horníky, budoucí techniky, ale i vysloužilé horníky nesoucí na hrudi mnohá vyznamenání za zásluhy téměř ze všech šachet Ostravska a Karvinska. Čelo průvodu tvořil květinový alegorický vůz s patronkou horníků svatou Barborou, prapor 19. setkání, za kterým kráčeli zástupci města Havířova. Se svými prapory nechyběli ani horníci z Polska a Slovenské republiky.

Velký počet diváků stojících na chodníku, ale i v oknech nebo na balkonech okolních domů, vítal své hornické kolegy hlasitým potleskem a hornickým pozdravem Zdař Bůh. Pestrou mozaiku barev v průvodu vytvořily šikovné mažoretky a členové a členky folklorních souborů, kteří zpěvem a tancem vyplňovali každé zastavení průvodu. Součástí úspěšného průvodu byly hudby, zvláště dechové hudby hornické, kterých bylo v Havířově hned několik. Hornické dechové hudby v uniformách vytvářely pravé veselí a udávaly to správné tempo různých pochodů.

19. setkání hornických měst a obcí ČR v Havířově, foto Jiří Skála

Někteří členové KPHT – Kladno, pro které byl jednodenní zájezd málo a při pobytu v Havířově chtěli vidět a slyšet mnohem víc než ostatní, zajistili si ubytování a svůj volný čas využili k prohlídce Dolní části Vítkovic.

Dolní Vítkovice tvoří bývalý Důl Hlubina, koksovny a vysoké pece Vítkovických železáren. Areál je unikátní industriální památkou a je zapsán na seznamu Evropského kulturního dědictví. Podobně jako se dříve nakládaly suroviny, se nyní do skipového výtahu vedoucího na Vysokou pec č. 1 „nakládají“ návštěvníci. Z bývalého plynojemu je Multifunkční aula Gong a z VI. energetické ústředny je interaktivní expozice „Malý svět techniky“. Jeho bráška „Velký svět techniky“ nabízí ještě více zábavy, her a zážitků plné matematiky, chemie, techniky a přírody. Navštívit můžete i skvělé 3D kino nebo pestrobarevnou science show.

Největší hornické muzeum v ČR „Landek Park“ nabízí poznání, odpočinek i zábavu. Jednotlivé expozice mapují vývoj těžby uhlí na Ostravsku a Karvinsku, představují i historii báňského záchranářství. Součástí prohlídkových tras je i systém podzemních štol, kam sfáráte původní těžní klecí vybavenou audiovizuálním simulátorem opravdového sešupu do těžní jámy. Nenechte si ujít jízdu původním důlním vlakem. Volnočasový areál „Landek Park“ nabízí i různé sportovní aktivity.

V závěru 19. setkání hornických hutnických měst a obcí ČR bylo předáno putovní světlo svaté Barbory příštímu pořadateli 20. setkání hornických měst a obcí ČR městu Příbram. Akce se uskuteční od 10. do 12. června 2016, její součástí je i 16. evropský hornický a hutnický den. Samozřejmě Klub přátel hornických tradic – Kladno nemůže na této akci chybět a již nyní připravujeme autobusový zájezd.

Jan Uváček

Slavnostní průvod, výročí založení Sokola, foto Jan Uváček

Pietní akt, vzpomínka na lidické horníky, foto Jan Uváček

Smuteční oznámení

Po těžké nemoci zemřel
dne 27. dubna 2015
ve věku 63 let
člen KPHT – Kladno
pan

RSDr. Jaroslav Pokorný

Dne 27. června 2015
náhle zemřel ve věku 80 let
dlouholetý aktivní člen
našeho Klubu
pan

Štefan Gajdoš

Všem pozůstalým vyslovujeme upřímnou soustrast.

Výbor KPHT - Kladno

umělecká expedice / art expedition

DO HLUBINY UHELNÝCH MRAČEN

INTO THE ABYSS OF LIGNITE CLOUDS

5. - 25. září 2015 / September 5-25, 2015

Na pomezí samoty / Frontiers of Solitude

co / what: dílny, přednášky, diskuze, performance, výpravy, intervence
events, workshops, discussions, lectures, performances, interventions

kdo / who: Václav Cílek, Peter Cusack, Petr Meduna, Jiří Sádlo,
Radoslava Schmelzová, Miloš Šejn, Vladimír Turner, Robert Vlasák, Martin Zet,
Þórunn Eymundardóttir, Kristin Rúnarsdóttir...

kde / where: důl Bílina, klášter Osek, ex Libkovice, zámek Jezeří, Duchcov
důl Československé armády, Tušimice II, Most, Horní Jiřetín...

Organizováno galerií Školská 28 (DEAI / Setkání) (Česká republika) ve spolupráci s Atelier Nord (Norsko) a Skaftfell (Island) / Organized by Školská 28 gallery (DEAI / Setkání) (Czech Republic) in collaboration with Atelier Nord (Norway) and Skaftfell (Iceland)

více informací / more information: **www.frontiers-of-solitude.org**
www.facebook.com/groups/frontiersolitude/

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska.
Supported by grant from Iceland, Liechtenstein and Norway.

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

ATELIER NORD deai Skaftfell 28

Obsah

1 **Horníci pod Prahou,** K. Melichar

5 **O hornickém městu Rakovníku,** ing. K. Kestner

13 **Kolébka kladenského dolování,** K. Melichar

18 **Kladenská radnice,** J. Vykouk

25 **Těžní věž dolu Michael v Brandýsku (1908) - nová naděje,** J. Grubner

29 **Žehrovák,** ing. J. Junek

35 **Uranové doly na Příbramsku v druhé polovině 20. století,** K. Melichar

39 **Výbuch metanu na dole Chrustenice,** M. Dobrý

43 **Vývoj vědeckých teorií o vzniku uhlí,** ing. M. Hejna

46 **Žraločí zuby ve Vrapících,** J. Haldovský

48 **Botanická vycházka na Vinařickou horu,** Mgr. B. Čepelová

53 **Narodili se před osmdesáti lety**

56 **Havířovské vzpomínání 19. – 21. 6. 2015,** J. Uváček

59 **Akce KPHT – Kladno**

61 **Smuteční oznámení**

62 **Do hlubiny uhelných mračen**

---

za obsah článků odpovídají autoři
vydává: Klub přátel hornických tradic (KPHT) - Kladno o.s.
redakční rada: J. Grubner, K. Melichar, D. Šubrtová, T. Voldráb
redakce: Hornický skanzen Mayrau, č.p. 56, Vinařice 273 07,
tel: 312 273 067, email: kpht-kladno@centrum.cz
tisk: A centrum Kladno s.r.o,
za finanční podpory kolektivních členů KPHT - Kladno o.s.
grafická úprava obálky: Tomáš Voldráb